అమ్మమ్మ

౧

మాఆవిడ కొక అమ్మమ్మవున్నది, అంటే స్వయాం తల్లితల్లి ఆమెముసలితనంలో అడుగుపెట్టిం దనవలసినదే. కాని పనీ పాటా చక్కగా విసుగు కోకుండా శక్తితో చేస్తుంది. పూర్వకాలపు వాళ్ళకుండే లక్షణాలామెవద్ద కనుపించవు. ఆమె నడుస్తూంటే నడ్డివంగినట్లుగా వుంటుంది. చేతులు కొంచెంపొట్టిగావుంటవి. కొత్తగా చూచేవాళ్ళ కామెముఖం చాలా గంభీరంగా వుంటుంది. ఏ రాజ్యానికో మంత్రిఅయితే ఈవిడ భూచక్రం గిరగిరా చిటికెనవ్రేలి యిరుసుమీద త్రిప్ప వేయగలదురా అని అభిప్రాయపడతారామెను ఎఱిగిన వాళ్ళు. ఆమె యెప్పుడూ తెల్లని మల్లుపంచెలు కట్టుకుంటుంది. రాత్రి భోజనంచేయదు. ఆవిరిలో ఉడికించిన మినపపిష్టం బెల్లంతో కలిపితింటుంది ప్రతియేకాదశీ వుపోష్యంవుంటుంది. కాఫీమాత్రం పుచ్చుకుంటుంది.

ఆమె, తనభర్త బ్రతికియున్నంతకాలమూ, పరాపురంలో వెలిగించిందికాపురం. భర్తృ మరణానంతరం ఆమెకొడుకులు నైజాంరాష్ట్రంపోయి అక్కడ ఉద్యోగాలు సంపాదించుకుని జీవిస్తున్నారు. వాళ్ళ దగ్గిరేవుంటూంటుంది ఈమెకూడా. కాని అప్పుడప్పుడు కోడళ్ళతో పడకనో, కొడుకులను సాధించడానికో, మరి యేమికారణమో మనకు తెలియదుకాని—అప్పుడప్పుడు నెల్లూరులోవున్న మా మామగారింటికి వస్తూవుంటుంది మా మామగారిభార్య, అనగా మాఅత్తగారు, ఆమె కూతురేగా!

ఆమెరావడంతోనే ఇక మాఅత్తగారికి వళ్ళుతెలీదు. ఆసంతోషపారవశ్యంలో మొగుడూ మరెవ్వరూ ఆమెకు కనుపించరు ఆ ముసలమ్మదగ్గిర ఎంత ఆకర్షణ శక్తియున్నదో నాకు తెలీదు.

వెంటనే ఆ తల్లీ, కూతురూ కలసి మా మామగారిల్లు కేంద్రస్థానంగా ఏర్పరచుకుని, చుట్టుపట్లవున్న దగ్గిర బంధువులకు—స్త్రీ బంధువులకుమాత్రమే- వుత్తరాలు వ్రాయిస్తారు : ముసలమ్మ నైజాంనుంచి చాలా కాలంగా మనదేశం వచ్చిందికనుక వెంటనే బయలుదేరి రమ్మని. ప్రథమాహ్వానం రామచంద్రాపురంలో కాపురంచేస్తున్న ముసలమ్మగారి రెండోకూతురికి. ఆవిడ ఈ ఆహ్వానపత్రం చూచుకున్న తక్షణమే ఆరునెలల కడుపుతోవచ్చి వ్రాలుతుంది నెల్లూరులో. ఆమె బాగా పాడుతుంది అంటారు ఆమె వచ్చేటప్పుడు హార్మోనియంపెట్టె తెచ్చుట మరచిపోదు. గంపెడుసంతానం ఆమెతోగూడా వస్తుంది. ఏటా ఒకబిడ్డను కంటుంది ఆమె—ఇక రెండోఆహ్వానం నాభార్యకని వేరుగా చెప్ప నక్కరలేదు

ఈవిధంగా నలుగురూ వచ్చిచేరుతారు మామామగారింట్లో. ఇంకేం, మా మామగారికి దశ ఎత్తుకున్నదన్న మాట. గ్రహాలన్నీ కేంద్రస్థానంలో చేరుకున్నవి.

వీళ్లంతాకలిసి ఏమిచేస్తారో చెప్పనా! గంటగంటకూ కాఫీచేసికొని త్రాగటం, ఫలహారాలు చేసికొని తినటం, లేకపోతే వూళ్లో స్త్రీ జనాన్నిపిలచి మీటింగులుచేయటం. ఆ మీటింగులలో రామచంద్రాపురంనుంచి వచ్చిన గర్భిణి హార్మోనియంమీద పాటలు పాడి వినిపిస్తుంది; లేదా, ముసలావిడ తనవంశప్రాశస్త్యము గురించీ,తన జనకుడు పూర్వం పెద్దవుద్యోగం చేసి ఇప్పుడు నూరురూపాయల "పెన్షను" పుచ్చుకుంటున్నాడనీ, తనకొడుకులు చాలా ప్రయోజకులనీ, చిన్న వుపన్యాసాలుచెప్పి సభను రంజింపజేస్తుంది.

ఇంత హడావుడీ యింట్లో జరుగుతూంటే మా మామగారు కచేరికిపోయి కూర్చుంటాడు అక్కడ తనతోడి వుద్యోగస్థులతో బంధువులమూలాన్న తనకు చాలాడబ్బు ఖర్చౌతున్నదని, వచ్చినవాళ్ళు తనింట్లో రెండుమూడునెలలు తిష్ఠవేసి పురుషూ, పుణ్యాలన్నీ వెళ్ళదీసుకొనిపోతుంటారనీ, అందుమూలాన్న వచ్చే జీతం తనకు చాలటములేదనీ చెప్పుకుంటాడు. ఇంట్లో మాత్రం ఒమాట అనడు మానవుడు. అన్నాడా తన

భార్య కోపదృష్టి సహింపగలడా ?

అదిగో పొరబడా ! చిరునవ్వు నవ్వుతున్నావు ? "ఏమయ్యా ! మీ మామగారి గుట్టంతా చెప్తున్నావు !" అని కాబోలు అడుగదలచావు. పరవా లేదు. మా మామగారికి కోపంవస్తుందని నాకు భయం లేదు. ఆయనకు లోపల కల్మషమున్నా పైకి చిరునవ్వే నవ్వుతాడు. అంతగా మానాభిమానాలు లెక్కచేసే వాడు కూడాకాదు. ఇక మాఅత్తగారిమాట ! ఆవిడకు మాత్రం కోపంఎందుకు ? ఆమెభర్తను ఆజ్ఞాపించి నౌకరులా వుపయోగించుకుంటుందని ఆమె ఆధిక్యతనేగా వుగ్గడించాను ?

కథ సాగిస్తాను. మళ్ళీ ఈమధ్య ఆముసలమ్మ నెల్లూరు విజయంచేసిందట. అప్పుడే నాభార్యకు కబురుతెలిసింది. ఆహ్వానంకూడా వచ్చినట్లేవున్నది. లీల చెప్పకపోయినా నేను ఊహిస్తున్నాను.

౨

సంవత్సరాదిపండుగ పదిరోజు లున్నది. ఎందువల్లనో ఆనాడు పడక్కుర్చీలో నిరుత్సాహంగా పడుకున్నాను. నేనేమో ఆలోచిస్తున్నాననికూడా చెప్పలేను; మందంగావున్నది మనస్సు. అప్రక్క ఎంతసేపటినుంచీ అలావచ్చి నిల్చునివున్నదో, లీల నాకు తెలియనే తెలీదు

"ఏమండీ ! ఎన్నిసార్లు పిల్చినా పలకరూ! కళ్ళుతెరచుకొనే నిద్రోతున్నారులావుంది" అని లీల కొంచెం ఎచ్చుస్వరాన అనేసరికి మళ్ళీ ప్రపంచంలోకి వచ్చా.

"ఆ ! ఏమిటివిశేషాలు."

"నేను పత్రికాసంపాదకురాలను కాదు సుమండీ!"

"మరి ఇన్స్యూరెన్సుకంపెనీ ఏజెంటువా ! వాళ్లు పట్టుకుంటే వదలని ....."

"మీ వన్నీ వేషాలు. ఇలాచూడండీ !"

"ఓహో ! నీవా ? ఎందుకొచ్చావు, లీలా !"

"ఏం రాకూడదా !"

"ఊరికే రావులే."

"మరందుకొచ్చాను ?"

"నాకు తెలుసు."

"తెలిస్తే చెప్పండి"

"చెప్పను."

"మీ కెప్పుడూ నవ్వులాటే-సరేకానండీ; నెల్లూరుకు వచ్చిందట మా అమ్మమ్మ."

"అలాగా ! వెళ్ల ట్టవేం మరి ! వచ్చిందీ పొడుగు మెడావిడ !"

"ఆవిడ కెందుకులెండి చక్కదనం; ముసలావిడకు"

"మరి నీకు కావాలా వయ సావిడకు ?"

"అబ్బ ! ఇలా ఎగతాళిసాగిస్తే నేను పోతానండీ"

"ఆ ! పోవద్దులే; కూర్చో కుర్చీచేయిమీద — మరి రామచంద్రాపురంనుంచి వచ్చిందా మీ పిన్ని కూడా ?"

"వచ్చిందిట."

"ఎన్నో నెలట ?"

"ఆరు."

"హార్మోనియం పెట్టెకూడా తెచ్చిందటనా ?"

"మళ్లీ మొదలు పరాచకం. ఆవిడపాట మీకు బాగుండకపోతే సరిపోయింది కాబోలు."

"ఎవరన్నారూ బాగా పాడదనీ ?"

"మీకు మావాళ్ళంటే అంత ఎగతాళి. అల్లుడితనం పోనిచ్చారూ ! 'అల్లుని మంచితనంబును" అని సుమతీశతకంలో ."

"ఆపద్యం హార్మోనియంమీద వాయించటము నేర్చుకో మీ పిన్నిదగ్గర."

"అబ్బ ! నేను పోతానండీ, మీ హాస్యానికి మితి లేదు."

"పోతా, పోతానని బెదరిస్తావెందుకూ.? నెల్లూరు ప్రయాణానికి సెలవు అడుగకుండానే ఇక్కడనుండి పోవని నాకు తెలుసు"

లీల కొద్దిగా నవ్వుతూ నేనింకా ఏమో చెప్తానని ఎదురుచూస్తున్నది. నేనన్నాను. "అలా వెళ్ళటానికి వీల్లేదండి.! పోయినసంక్రాంతికి నీవు చేసినమోసం నేను మరచిపోలేదు. 'పండుగ నెలరోజులున్నదీ, మళ్లీ పోవచ్చును, వారం రోజుల్లో రమ్మ"నికదా! చెప్పి మీనాన్న వెంట పంపించాను. నామాట నిర్లక్ష్యంచేసి

అక్కడే పండుగకూడా వెళ్ళగిసికొని, నెలరోజుల వరకూ రాకపోయావు. నీ ఆమోసం నామనస్సులో వున్నంతవరకూ మళ్ళీ నీవు పుట్టింటికి పోవడానికి నా ఒప్పుదల్లలేదు.”

“ఆడవాళ్ళను పుట్టింటికి పంపడమంటే ఎందుకో మొగాళ్ళ కంత కష్టమనిపిస్తుంది?”

“నావిషయంలో చెప్పేనుగా కారణం.”

“మరి రాకరాక పుట్టింటికివచ్చిన ఆడపడుచులను వెంటనే పంపిస్తారా చెప్పండి!”

“నీవువస్తే వాళ్లు అడ్డగిస్తారా ఆలోచించండి”

“పోనీ, ఆ ఒక్క తప్పూ క్షమించేయకూడదూ. ఈసారి ఎక్కువరోజులుండను. ఇంకా పదిరోజులు కదా ఉగాదిపండుగ. పదకొండోనాడల్లా ఇక్కడ హాజరౌతాను.”

“ఇల్లా చెప్పి వెళ్లినదానవే అప్పుడుకూడా.” అంటూ కుర్చీలోనుంచిలేచి టెన్నిసుబ్యాటు పుచ్చుకొని చెప్పులు తొడుక్కుంటున్నాను.

‘అప్పుడే క్లబ్బుకు వేళకాలేదు. కాస్త ఫలహారం చేసి వెళ్ళండి” అన్నది లీల.

నేను మౌనంతో గడపదాటేను. “ఏంచెప్పేరు చివరకూ” అని అడిగింది లీల గుమ్మందాకావచ్చి. నేను మాట్లాడకుండా వెళ్లిపోయాను.

మళ్ళీ సాయంత్రం చీకటిపడిన తరువాత నేను క్లబ్బునుంచి ఇంటికి చేరుకున్నాను లీల వంటపనిలో వున్నది. నేను హాల్లో దీపంముందు తీరిగ్గాకూర్చుని కూనిరాగాలు తీస్తున్నాను. ఇంతలో మా మామగారి స్థూలశరీరం గుమ్మందగ్గర ప్రత్యక్షమైంది. ఆయన మా యింటికి ఎప్పుడువచ్చినా సాయంత్రంపూటే వస్తాడు, మళ్లీ తెల్లవారగానే వెళ్ళిపోవచ్చుగదా అని.

మా ఆవిడ తెచ్చియిచ్చిననీళ్ళతో కాళ్లూచేతులూ కడిగికొని లోపలకువచ్చాడు. వచ్చి హాల్లోవున్న బల్ల మీద మేనువాల్చాడు. ఆకాసనున్న పరుపుచుట్టమీద తలవుంచి ఒత్తిగిలిపడుకున్నాడు. నల్లనిరూపం; పొట్టి శరీరం. అప్పటి ఆయన్నిచూస్తే సాక్షాత్తు శేషశాయి జ్ఞాపకంవస్తాడు. ఆయనచుట్టూ ఎవరన్నా నలుగురు కిన్నెరసానులు నాట్యంచేస్తూ, పాడుతూవుంటే బా గుండునురా! అనుకున్నాను ఆయన మంచిరసికుడు వయఃప్రాభవంలో ఆయన వారకాంతాలోలుడనివదంతి

మేము క్షేమసమాచారాలు మాట్లాడుకుంటున్నాము. ఇంతలో మాపైయధికారినౌకరు వచ్చాడు “అయ్యా! అయ్యగోరు రమ్మంటున్నరయ్యా! మిమ్మల్ని” అన్నా, డు నన్నుచూచి.

వాడికి పుట్టెడుచెవుడు. “వస్తున్నానని చెప్పరా, పో” అని బిగ్గరగా వాడిచెవిలో చెప్పేను “సరిలెండి! సరిలెండయ్యా!” అని పోబోతూ వాడు మామామగారినిచూచి “వారోరయ్యా! వారోరు” అని అడిగేడు.

“ఎవరైతేయేం పోరా” అంది లీల.

“షావుకోర్లా! షావుకోర్లా!” అన్నాడు వాడు.

“కాదు మామగార్రా” అన్నాను నేను వచ్చే నవ్వు ఆపుకుంటూ.

‘బాకీకోసం వచ్చిర్నా! షావుకోర్లకు బాకీవుంటే కష్టం బాబయ్యా! ఇంటికొచ్చి పండుకుంటరు” అంటూ వాడు వెళ్ళిపోయాడు. లీల విరగబడి నవ్వుతున్నది వాళ్ళనాన్న చిన్నపోతాడనన్నా, అనుకోకుండా నానవ్వును బలవంతంగా అరికట్టేశాను. మా మామగారు ఇంచుమించుగా భోగికోమటిలాగే వుంటాడు చెప్పొద్దూ.

హూనూమగా రిప్పు డాబంటుమోటావిడచేత ప్రోత్సహించబడి లీలను తీసికొని పోవచ్చాడని నే నూహించలేకపోలేదు. ఆసంగతి భోజనాలైన తర్వాత చుట్ట కాల్చుకుంటూ వెళ్ళబెట్టేడాయన. నేను కొంచెం ఆలోచించినట్లు నటించి, ఇంకా నాలుగైదురోజులలో మా ఆఫీసుకు సెలవులిస్తారనీ; అప్పుడు లీలా, నేనూ, బయలుదేరివస్తామనీ, నాకుకూడా ముసలమ్మను చూడాలని చాలావుందనీ ఒక చిన్న వుపన్యాసపూర్వకంగా చెప్పి ఆయనచేత “సరే” అనుపించాను.

ఇంతలో లీల అందుకున్నది. “అన్నీ దొంగ మాటలే నాన్నా! ఇందాక నన్ను నెల్లూరు పంపనంటే పంపనన్నారు.”

“ఛీ! పెద్దమనుష్యులతోకూడా దొంగమాటలేనా!” అన్నాను.

“అయితే తప్పకుండా వస్తారా మీరుకూడా?”

“చెప్పేనుకాదూ”

“అయితే, నాన్నా! ఇద్దరమూ కలసివస్తాములే వారి ఆఫీసుకు సెలవులిచ్చాక.”

“మీ అమ్మమ్మ నీకోసం ఎదురుచూస్తున్నదమ్మా!”

“ఇంతలోకే ఆమెకండ్లు కాయలుకాయవులెండి” అంటూ నేను మాపైయధికారిఇంటికి పోయాను. మర్నాడు ప్రొద్దున్నే మా మామగారు ఒక్కడే వెళ్ళిపోయాడు.

3

రేపే సంవత్సరాదిపండుగ. ఇన్నాళ్ళనుంచీ అమ్మమ్మకోసం కలవరిస్తూనేవున్నది శీల. నే నేవోమాటలు చెప్పి ఇంతవరకూ ప్రయాణం సాగకుండాచేశాను.

మామామగారు వచ్చిననాటిరాత్రి నాపైఅధికారి నన్ను ఊరికే పిలువలేదు. నాకొకపని నియమించాడు. ఆయన ఆజ్ఞానుసారంగా నేను సంవత్సరాదిపండుగ నాడు సరిగ్గా మద్రాసులోఉండి కొన్నిపనులు చక్కబెట్టుకోవలసిఉన్నది.

రేపు పండుగ; నేను మద్రాసు వెళ్లకతప్పదు. శీల నెల్లూరుపోవాలనిపట్టుపట్టింది. సరే, ఆరాత్రి “మెయిల్”కు బయలుదేరేము. నేను రెండుటిక్కట్లు మద్రాసుకు కొని జేబులో పెట్టుకున్నాను. ఇద్దరమూ ఇంటరు క్లాసుబండిలో కూర్చున్నాము. బండి సాగింది.

తెనాలి‘స్టేషన్’లో మాపెట్టెలో జనమంతా దిగిపోయారు. మేమిద్దరమే ఆపెట్టెలో మిగిలింది. ఇందాకటినుంచీ కునికిపాట్లు తీస్తున్న శీలకు ఇప్పుడు సందుదొరకగానే శుభ్రంగా ఆ “కుషన్ సీటు”మీద శరీరం వాల్చింది “మీకూ నిద్రవస్తే నన్ను లేపండిసుమా! ఇద్దరమూ కన్నుమూస్తే నెల్లూరుస్టేషన్ దాటి మద్రాసువరకూ పోగలము” అని నాకు హెచ్చరికచెప్పి తాను నిశ్చింతగా నిద్రపోయింది.

నే నేదో ఒకనవల చదువుకుంటున్నా. రైలుబండి చాలవేగంగానే పోతున్నది. కొన్ని‘స్టేషన్ల’లో ఆగుతున్నది; కొన్ని‘స్టేషన్ల’లో ఆగటములేదు.

ఆనవల చదివిచదివి విసుగెత్తింది. ఒక్కసారి ఒళ్ళు విరిచి, ఆవలించి, తెచ్చుకున్న ‘థర్మోఫ్లాస్కు’లో కాఫీ అంతా త్రాగేశాను. అప్పుడు నాచేతిగడియారంలో ‘టైము’చూస్తే రెండుగంటలైంది. ఆ అమావాస్యచీకటిలో బండికిటికీలోంచి అవతలకుచూస్తే నాకంతా నల్లగా కనపిస్తున్నది. బండిదగ్గరనుంచి భూమిమీద రెండుగజాల మేరనరకుమాత్రం లోపలవున్న దీపాలకాంతి కనుపిస్తున్నది. కొంచెము చలిగాలి వీస్తున్నది బండిలోకి. గంభీరమైన ఆనిశాసమయంలో బుసలుకొట్టుతూపోయే త్రాచుపాములాగా రైలుబండి పరుగిడుతూంది.

నాకూ నిద్రవస్తున్నది. ‘సూటుకేసు’మీద తలవాల్చి అలా కన్నుమూసి నిద్రపోయాను. నెల్లూరుస్టేషను దాటిపోతామేమో నన్నభయం నాకు లేదు.

ఆనిద్రలో ఒకకల. స్వప్నరంగము మద్రాసుమౌంటురోడ్డుమీద. నేనూ శీలాకలసి వెళ్ళుతూంటే ఆ ముసలమ్మ ప్రత్యక్షమైంది. ఆవిడ కెవరో మద్రాసులో ‘కూము’నది చాల పుణ్యనది అనిచెపితే సంవత్సరాదినాడు అందులో స్నానంచేసి కాస్తపుణ్యం మూటగట్టుకుపోదామని వచ్చిందట. ముక్కుమూసుకుని ఆనదిలో స్నానంచేసి కొంచెంవిభూతి—ఇంటివద్దనుంచి మూటగట్టి తెచ్చుకున్నది ఫాలభాగాన ధారణచేసి మాకెదురైంది. మమ్మల్ని సమీపించి అమాంతంగా శీలనుకౌగలించుకుని ఏడ్చింది. చివరకు కన్నీళ్ళుతుడుచుకుని ఒక మిఠాయిపొట్లం తీసిఇచ్చింది. శీల దాన్నివిప్పి కొంత మిఠాయితీసి నాకీయవచ్చింది. నా కెకంపు వస్తూంటే నాకొద్దన్నాను. నేను స్వీకరింపకపోతే తన అమ్మమ్మకవమానకరంగా వుంటుందని భావించిందేమో, బలవంతంగా నానోట్లో పెట్టవచ్చింది. నే నసహ్యపడుతూ దానిచేయి త్రోసేశాను.—ఈత్రోయడంలో నాతలక్రింది పెట్టె క్రిందపడి పెద్దమోతైంది. దానితో నానిద్రభంగమైంది. శీలకూడా లేచింది రైలు పొన్నేరుస్టేషన్‌లో ఆగివున్నది

ఇప్పుడు శీలకు గాభరాఎత్తుకున్నది నెల్లూరుదాటిపోయిందే అని. దానితోపాటు ఇంకోభయంకూడా

వున్నాగ, ఎవరైనా టిక్కెట్లు తనిఖీచేసేవాడువచ్చి దబాయించాడూ అంటే మేము తెల్లమొగము వేసు కలసి వస్తుందేమోనని. ఏమీ పాలుపోని మనస్సుతో నా ఆలోచన అడుగుతూన్నట్లుగా నిరుత్సాహంగా నా కేసి చూచింది. నాజేబులోవున్న టిక్కెట్లు మద్రాసు వరకూ అని ఆపిల్లకు తెలియదు.

ఎంతమోసంచేసినా మనదేశంలో పాపం స్త్రీ భర్తే దైవమనుకుని అతన్ని అనుసరించివుంటుంది. ఎంత తెలివితక్కువ పెద్దమ్మను చేసి ఆడిస్తున్నా సిగ్గుతో చిరునవ్వుచూపించి అతన్ని గౌరవిస్తుంది. అప్పటిస్థితిలో శీలను చూస్తే నాకు జాలివేసింది. అంత అమాయికత్వాన్ని మోసంచేస్తున్నానని తోచినప్పుడు నా కౌర్యానికి మేరలేదనితోచింది. శీలంటే నాకెందుకో ఒక విధమైన ప్రేమ. ఆమెలోనుంచి ఒక ఉత్సాహశక్తి ఎప్పుడూ నాహృదయంలోకి ప్రవహిస్తూంటుంది ఆమె పలువరుస కొంచెమెత్తుగా వున్నా అది భాగ్యచిహ్నమే ననుకున్నాను. తండ్రివలె మితిమీరి కాక కొంచెము బొద్దుగావున్నా తల్లికివలె శరీరచ్ఛాయ ఎరుపే. కన్నులుచేరడేసి లేవుగాని తేజస్సువున్నది వాటిల్లో. మొత్తముమీద కురూపికాదు: సౌందర్యరేఖలు ఆమెలో లేకపోలేదు. కాని నాప్రేమకూ, ఆమె చక్కదనానికీ సంబంధం లేదు. నే నామె నెందుకు ప్రేమిస్తున్నానో నాకే తెలీదు ప్రేమించడము నా స్వభావమే అయిపోయింది

బేసిన్ బ్రిడ్జిస్టేషన్ లో టిక్కెట్లు వసూలుచేసేవాడు రాగానే జేబులోనుంచి రెండు టిక్కెట్లూ తీసి ఇచ్చేశాను వాడు వాటిని జేబులోవేసుకుని వెళ్ళిపోయాడు. అప్పటికి శీల మనస్సు కుదుటపడింది. టిక్కెట్లవాణ్ణి మోసపుచ్చా ననుకుని నా తెలివితేట లుగ్గడించింది.

౪

మద్రాసులో నాపను లేవో చూచుకుని పట్నంలో విశేషాలు కొన్ని శీలకుగూడా చూపిద్దామని సాయంత్రం వేళ 'ప్ర్యాపిల్సు పార్కు'కు తీసుకపోయాను. మొసలు ఒంటెల శాల చూచాము. మెడ నిక్కించి చూస్తూన్న ఒక ఒంటెను చూపించి 'అది చాలా బాగుందండీ' అన్నది శీల. "ఎరుగవా? అది మీ అమ్మమ్మ" నన్నాను. "పోదురూ. మీచమత్కారం, మీరూనూ" అన్నదామె. "చమత్కారంగానే భావిస్తున్నారా? ఆమెడచూచి పోల్చుకోవచ్చునే" అంటూ ఆమె చిరునవ్వు కొంత చూరగొన్నాను.

తరువాత ఎలుగుబంటునుచూపించి చిన్న వుపన్యాసం ఇచ్చాను. "నల్లగా, స్థూలంగా, ఒంటినిండా బొచ్చుతోవున్న ఈ జంతువునుచూస్తే నాకు మీ నాన్న జ్ఞాపకంవస్తాడు. ఆయనకు లంచాలంటే ఎంత ప్రీతో ఈజంతువుకు తేనెపట్టంటే అంతఆపేక్ష. తేనె

కృష్ణాస్రవంతి చెంతలయూళ్లన్

పరిమళించెడు తెల్లవిరి క్రొత్తిమిరి చేల
యింపుఁజూచుచు సంచరింపఁగలిగె.
ఘృతదధిప్లుతముగా నతిరుచ్యముగ మిత్ర
గృహముల విందారగింపఁగలిగె,
తోఁకపై కత్తి గంతులు అంకెలిడుచుండు
కోడెదూడలపిండు చూడఁగలిగె,
సెనగకాయలు మొక్కజొనకండె లూచకం
కులుగాల్చి చిఱుతిండ్లు సలుపఁగలిగె.
హృదయమిచ్చి యాదరించు గృహస్థుల
నడుమఁ గాఁపురం బొనర్పఁగలిగె
కేలు మోడ్పు నీకుఁ గృష్ణాతరంగిణీ
తీరశోభితాంధ్రదేశ లక్ష్మి!
చక్కెర యుక్కఱ లేనివి
చిక్కనిపాల్ గడ్డపెరుగు జిడ్డగు నేయున్
మిక్కిలి చవిగల కూరలు
చిక్కున్ కృష్ణాస్రవంతి చెంతలయూళ్లన్.

—కడుపుతీపు.

తీగలు కట్టుతున్నా పట్టువదలదు'' అన్నాను. విసీ, విననట్లుగా అలాగే చూస్తున్నది లీల ఆజంతువును.

పెద్దపులిని చూచినప్పుడుమాత్రం మాఆవిడ కొద్దిగా భయపడింది. "ఇది చాలా భయంకరమైన మృగం సుమండీ!'' అన్నది.

"అవును మీ అమ్మకు మల్లేనే. భర్తమీద కోపం వచ్చినప్పుడీరూపాన్నే ధరిస్తుంది ఆమెకూడా. మీ నాన్నగారి దృష్టిలో ఏమైనా తప్పుగా నడుచుకున్నట్లైతే ఆయనమీద ఆమె ఎలా నోరు చేసికొని అరుస్తుందో అలాగే గర్జిస్తుంది ఈజంతువుకూడా.'' ఈ నామాటలకు కొంచెంగా నవ్వినా లీలచూపుల్లో కొంచెం కోపంకూడా వ్యక్తమౌతున్నది.

ఇంతలో ఎక్కడనుంచో ఒకస్వరం బయల్దేరింది. "మీపిన్నికాబోలు లీచాయల హార్మోనియంమీద గానం చేస్తున్నట్లున్నది లీలా!'' అన్నాను. ఆమె తలత్రిప్పి అక్కడ ఓండ్రపెట్టుతూన్న ఒకగాడిదను చూచింది.

కంగారుమృగాన్నిమాత్రం లీల చాలాసేపుచూచింది. "ఈజంతువు పేరేమంటారండీ'' అని అడిగింది. "దానిపేరు కంగారు. అది మీచెల్లెలిలాగా చాలా అందంగావుంటుంది'' అంటూ నవ్వేను.

మేము తిరిగివచ్చేటప్పుడు అక్కడ గొలుసులతో కట్టివేయబడివున్న రెండుకోతులు కిచకిచ మని అరుస్తూ మా ఆవిడ చీరకుచ్చెళ్ళు పట్టుకునిలాగినై. ఆగాభరాలో ఆమె తనచేతిలో ఇంతదనుకనుంచీ ఒక్కొక్కటి తినగా మిగిలిన జీడిపప్పులు క్రిందికి జారవిడిచింది. ఆపప్పులు రెండుచేతులా ఏరుకుని తినడం మొదలెట్టినై కోతులు. "లీలా! భయపడకు. ఇల్లాంటి కోతిచేష్టలు రోజూ సీతమ్మకు రాముడు చేస్తూనే వుంటాడు; ఇది క్రొత్తకాదుగదా'' అంటూ ఆమె భయముడిపి ఇంటికి దారితీశాను. దారిలో లీల మాట్లాడలేదు. తాను చూచినదంతా మళ్లీ మనస్సులో నెమరువేసుకుంటున్నట్లున్నది. ఇదివరకెన్నడూ మద్రాసు చూచివుండనందున ఆమెకు చాలావింతగా వున్నవి కొన్నివిషయాలు. ఇంకా పట్నంలో రెండుమూడు రోజులుండాలని కోరికగా కూడా వుందామెకు.

బసకు చేరుకుని సామానంతా సర్దమనీ మెయిల్‌కు వెళ్ళిపోదామనీ లీలను తొందరచేశాను. "ఇక్కడ ఇంకా రెండురోజులుండి పోదామండీ'' అన్నది.

"ఐతే నెల్లూరులో దిగే ఆలోచన మానుకోవాలి. ఆలస్యమైతే నా ఉద్యోగం వూడిపోతుంది''

"సరే అలాగే ఏకాయికి వెళ్లిపోదాం ఇంటికి.''

"మరి మీఅమ్మమ్మను చూడక్కరలేదూ! జంతుప్రదర్శనశాల చూడగానే మీవాళ్ళందర్నీ చూచినట్లుగానే తలస్తున్నావా?''

"మా అమ్మమ్మను మనవూరు రమ్మని వ్రాద్దాములెండి. ఆమెవచ్చి నాలుగురోజులుండిపోతుంది'' అంటూ గదిలో "ఎలెక్ట్రిక్ స్విచ్చి' నొక్కింది ఆవిద్యుద్దీపకాంతిలో శరద్విభావరీదేవిలాగా నిల్చునివున్నది లీల. అమ్మమ్మకంటే విలువైన విషయాలు మద్రాసులోవున్నవిసుమా అనుకుంటూ నేను 'టిఫిన్ కారియర్' పుచ్చుకుని పూటకూటింటికి భోజనం తెచ్చేనిమిత్తం త్వరత్వరగా వెళ్లిపోయాను.

నాలుగోనాడు సాయంత్రం మళ్ళీ మావూరువచ్చేశాం. మా మామగారు వ్రాసినవుత్తరం ఒకటి మా యింట్లో పడివుంది. పోస్టుజవాను కిటికీలోగుండా లోపలపడేసి పోయివుంటాడు. ఉత్తరమంతా మా ఆవిడే చదివింది. సంవత్సరాదిపండక్కు తనయింటికి మేమురానందుకు చాల నిష్ఠురవాక్యాలు నామీదికి విడువబడినై. చివరకు మాకోసం రెండురోజులుచూచి, చూచి ముసలమ్మ పండుగవెళ్ళిన రెండోనాడు నైజాం వెళ్ళిపోయిందని చదివింది. పీడావదలింది పో అన్నాను. లీలమాత్రం అమ్మమ్మకోసం నాలుగురోజులు దిగులుపడింది.